

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Groblje 3, 1230 Domžale

RAZVOJ IN VRSTE ORGANIZIRANOSTI SLOVENSKEGA ČEBELARSTVA

Pripravil:
Andrej Šalehar¹

Rodica, november 2023

¹ Zasl. prof. dr. Andrej Šalehar, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, 1230 Domžale.

Vse pravice so pridržane. Vsebino gradiva se lahko uporabljajo izključno za svojo osebno, to je nekomercialno rabo. Vsaka druga oblika uporabe vsebine (kot je npr. prepisovanje, kopiranje, reproduciranje, distribuiranje v fizični ali elektronski obliki) v komercialne namene je brez soglasja avtorja prepovedana.

Kazalo

IZVLEČEK	5
EXTRACT: THE DEVELOPMENT AND TYPES OF ORGANISATION OF SLOVENIAN BEEKEEPING.....	6
1. UVOD.....	7
2. PRVI ZAMETKI.....	8
2.1. PRISPEVKI ANTONA JANŠE.....	8
- <i>Poučevanje - učitelj na prvi čebelarški šoli na Dunaju (1770 – 1773)</i>	8
- <i>Janševi učenci</i>	8
- <i>Janševi knjigi (1771, 1775) in prva izdana slovenska čebelarška knjiga (1792)</i>	8
- <i>Paša čebel</i>	8
- <i>Načrt čebelarške družbe</i>	9
2.2. PRISPEVKI PETRA PAVLA GLAVARJA	9
- <i>Odgovor (1768)</i>	9
- <i>Pogovor o čebelnih rojih – rokopis prve slovenske čebelarške knjige (1776)</i>	9
- <i>Pravila za čebelarško vrtnarsko šolo na Lanšprežu (1781)</i>	10
- <i>Čebelarška šola na Lanšprežu (1781)</i>	10
- <i>Čebelarške zadruga</i>	10
3. RODINSKA ČEBELARSKA BRATOVŠČINA – PRVO SLOVENSKO ČEBELARSKO DRUŠTVO (14. APRIL 1781 – 7. JULIJ 1781).....	11
4. ZAMETKI ČEBELARŠKE IN KOKOŠJEREJSKE ZADRUGE - GORIČICA PRI DOMŽALAH (CCA 1800-1802)	12
5. UČITELJI NA LJUDSKIH ŠOLAH IN POUČEVANJE ČEBELARSTVA (1854-1857)	13
5.1. INSTRUKCIJE ZA POUČEVANJE ČEBELARSTVA ZA UČITELJE LJUDSKIH ŠOL - JONKE (1857) IN PREVOD ODREDBE KRANJSKE DEŽELNE VLADE ŠTEV. 11144 Z DNE 13. SEPTEMBRA 1857	13
6. ZBOR ČEBELARJEV V SALZBURGU (1872), ROTHSCHÜTZOVE POBUDE IN PETICIJA ZBORA ČEBELARJEV .	15
6.1. PETICIJA ZBORA ČEBELARJEV V SALZBURGU (1872).....	15
7. KRANJSKO DRUŠTVO ZA UMNO ČEBELARSTVO (30. JULIJ 1873 - 1875).....	17
7.1. VABILO, PRAVILA IN USTANOVITEV.....	17
7.2. SLOVENSKA ČEBELA (1873 - 1882) IN DIE KRAINER BIENE (1873 - 1875)	19
7.3. PREDLOG ZA ČEBELARSKO ŠOLO NA GRADU PODSMREKA PRI VIŠNJI GORI (1873-1874).....	20
7.4. PROGRAM ZA ČEBELARSKO ŠOLO (1874)	20
8. SLOVENSKO DRUŠTVO ZA UMNO ČEBELARSTVO (26. JANUAR 1876 - 1884)	22
9. ČEBELARSKO IN SADJARSKO DRUŠTVO ZA KRANJSKO (20. MAJ 1883 - 1889).....	23
10. ČEBELARSKI SEJMI (KRANJ, IG) IN ČEŠPLJEV SEJEM (LJUBLJANA)	24
11. SLOVENSKO ČEBELARSKO DRUŠTVO ZA KRANJSKO, ŠTAJERSKO, KOROŠKO IN PRIMORSKO (24. JANUAR 1898 – 2023 ...) – DANES POIMENOVANO: ČEBELARSKA ZVEZA SLOVENIJE	25
11.1. GUSTAV PIRC, TAJNIK KRANJSKE KMETIJSKE DRUŽBE IN USTANOVITEV DRUŠTVA	25
11.2. PRAVILA »SLOVENSKEGA ČEBELARŠKEGA DRUŠTVA« (1898).....	25
11.3. SLOVENSKI ČEBELAR (1898 – 2023 ...)	25
11.4. O USTANOVITVI IN DELU SLOVENSKEGA ČEBELARŠKEGA DRUŠTVA ZA SPODNJO ŠTAJERSKO.....	26
12. RAZPRAVA	27
13. ZAKLJUČKI.....	29
14. VIRI IN ZAHVALA.....	30

IZVLEČEK

Čebelarstvo je kmetijska panoga, ki že sama po sebi potrebuje znanje, usposobljenost in medsebojno sodelovanje. Oblike organiziranosti slovenskega čebelarstva so bile različne, vse pa z istim namenom širjenja in učenja umnega čebelarjenja. Pomemben doprinos k organiziranosti so čebelarske šole. Slovenski čebelarji so bili učitelji čebelarstva na treh šolah: Anton Janša v Augartnu na Dunaju (1770-1773), Peter Pavel Glavar na Lanšprežu (1781) in Martin Kuralt v Lvovu (1806-1807). Učili so kranjsko čebelarjenje. Glavar je napisal (1781) štiri Pravila za čebelarsko-vrtnarsko šolo na Lanšprežu, ki so svetovni unikum ter primer enkratne organiziranosti in vsebine čebelarskega pouka. Učil je v slovenskem jeziku. Program za čebelarsko šolo, ki ga je napisal Emil Rothschild (1874), je primeren še za današnji čas. Na Kranjskem je bilo ustanovljenih pet osrednjih čebelarskih društev. Prva je bila Rodinska čebelarska bratovščina (14. april 1781 – 7. julij 1781). Po letu 1873 so vsa društva izdajala slovenske čebelarske revije (Slovenska čebela (1873-1882), Slovenski čebelar in sadjerejec (1883-1889) ter Slovenski čebelar (1898-2023 ...)). Izhajale so vse do danes, razen v času od julija 1889 do februarja 1898, ko ni bilo nobenega čebelarskega društva. Vse so digitalizirane ter neposredno dostopne. Slovensko čebelarsko društvo za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko, ustanovljeno 24. januarja 1898 na pobudo tajnika Kranjske kmetijske družbe Gustava Pirca in čebelarja Petra Pavlina, se je ohranilo do danes kot Čebelarska zveza Slovenije. Kranjska deželna vlada je 13. septembra 1857 izdala odredbo, kjer so Instrukcije za poučevanje čebelarstva za učitelje ljudskih šol na kmetih. Spisal jih je takratni starosta kranjskih čebelarjev Jurij Jonke (1757). Uradno je bila predpisana imenitna in široko zastavljena organizacija učenja čebelarstva. Na kratko so predstavljene tudi Glavarjeve vaške čebelarske zadruge, čebelarski sejmi in češpljev sejem, nekatere slovenske čebelarske knjige in drugo, kar je bilo uporabljeno za organizacije slovenskega čebelarstva.

Ključne besede: Organiziranost, čebelarske šole, pravila, program, odredba 1857, čebelarska društva, slovenske čebelarske revije, vaške čebelarske zadruge, knjige.

EXTRACT: THE DEVELOPMENT AND TYPES OF ORGANISATION OF SLOVENIAN BEEKEEPING.

Beekeeping is an agricultural industry that in itself needs knowledge, skills and cooperation. The types of organisation of Slovenian beekeeping have varied, but all with the same aim of spreading and teaching the art of beekeeping. Beekeeping schools are an important contribution to organisation. Slovenian beekeepers taught beekeeping at three schools: Anton Janša in Augarten, Vienna (1770-1773), Peter Pavel Glavar in Lanschprez (1781) and Martin Kuralt in Lvov (1806-1807). They taught beekeeping in Kranj. Glavar wrote (1781) four Rules for the Beekeeping and Gardening School at Lanšprez, which are unique in the world and an example of the unique organisation and content of beekeeping instruction. He taught in the Slovene language. The programme for the beekeeping school, written by Emil Rothschütz (1874), is still relevant today. Five central beekeeping associations were founded in Carniola. The first was the Rodin Beekeeping Brotherhood (14 April 1781 - 7 July 1781). After 1873, all the societies published Slovene beekeeping magazines ((Slovenska čebela (Slovene Bee (1873-1882)), Slovenski čebelar in sadjerejec (Slovene Beekeeper and Fruitgrower (1883-1889)) and Slovenski čebelar (Slovene Beekeeper (1898-2023 ...))). They have continued to be published up to the present day, with the exception of the period from July 1889 to February 1898, when there was no beekeeping society. All of them are digitised and directly accessible. The Slovenian Beekeepers' Association for Carniola, Styria, Carinthia and Primorska, founded on 24 January 1898 on the initiative of the secretary of the Carniola Agricultural Society Gustav Pirc, and the beekeeper Peter Pavlin, has survived to the present day as the Slovenian Beekeepers' Association. On 13 September 1857, the Carniola Regional Government issued a decree containing Instructions for the Teaching of Beekeeping to Teachers of Folk Schools in the Peasantry. They were written by Jurij Jonke (1757), the then elder of the Cranj beekeepers, and formally laid down an excellent and wide-ranging organisation for the teaching of beekeeping. Glavar's village beekeepers' cooperatives, beekeeping fairs and the chesplje fair, some Slovenian beekeeping books and other things used for the organisation of Slovenian beekeeping are also briefly presented.

Keywords: Organisation, beekeeping schools, rules, programme, Ordinance 1857, beekeepers' societies, Slovenian beekeepers' magazines, village beekeepers' cooperatives, books.

1. UVOD

Brez praktičnega in teoretičnega znanja ni umnega čebelarjenja. Skok (1998) je mnenja, da so vse čebelarске organizacije nastale zaradi širjenja znanja o »umnem čebelarjenju«. To so izvajali s pisano besedo prek knjig in čebelarških glasil, pri čemer posebej poudarja pomen slovenskih čebelarških revij od Slovenske čebele do Slovenskega čebelarja ter z neposrednim izobraževanjem o čebelarjenju v šolah, na predavanjih, shodih, posvetovanjih, tečajih in podobnem. Dodajmo še Glavarjevo misel (1768), ki je v Odgovoru² (prvi strokovni opis kranjskega čebelarstva) že uvodoma oporekal mnenju dunajskega dvora, da čebelarjenje zahteva zelo malo truda in ne jemlje veliko časa. Trdil je, da je za dobro urejeno čebelarstvo potrebno oboje: čas in trud. Ponudil se je, da bo kmetom pomagal iz nevednosti o ravnanjih s čebelami tudi tako, da jim bo ob nedeljah in praznikih ob prostih urah tolmačil čebelarški nauk. Jonke (1777-1864) je pogosto dejal: Nicht jeder, der für den Pflug taugt, ist tauglich für die Bienenzucht (prevod: Za čebelarstvo ni vsaki, kateri je za motiko). S tem je poudarjal, da je pri racionalnem čebelarstvu združeno določeno šolanje in usposabljanje, povezano z naravnim darom opazovanja.

Že povedano napoveduje pomen in potrebo po šolanju, usposabljanju, sodelovanju ter organizaciji čebelarjev. Kako se je to razvijalo v Sloveniji (večinoma s poudarkom na Kranjsko) od prvih zametkov v drugi polovici 18. stoletja do leta 1898, ko je bilo za celotno Slovenijo ustanovljeno Slovensko čebelarško društvo za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko³, bo pripoved tega sestavka.

² Glavarjev odgovor na predlog za izboljšanje čebelarstva v c.- kr. dednih deželah z dne 7. julija 1768. Arhiv RS: SI AS 869, (osebni fond) Glavar Peter Pavel (1751-1784).

³ To društvo deluje še danes in je sedaj poimenovano Čebelarška zveza Slovenije.

2. PRVI ZAMETKI

Zaletel (1998) je podrobno predstavil slovensko čebelarstvo od prvih začetkov do leta 1941⁴ in omenja, da so bili prvi začetki organiziranosti ali prve oblike združevanja slovenskih čebelarjev shodi ali srečanja pod vaško lipo. Vaščani so se sestajali ob določenih dneh ob določeni uri in se pogovarjali o vsem, tudi o čebelarstvu. Čebelarji so sodelovali, si bili v medsebojno pomoč, pri prevažanju panjev na pašo, obilice ajdovega medu so reševali s povečevanjem prostornine kranjičev (razvilo se je nakladno čebelarjenje) in si medsebojno izmenjavali izkušnje ter spoznanja o umnem čebelarjenju. Nekateri čebelarji so bili zelo napredni in med njimi je bil tudi Valentin Černe o katerem piše Debevec (1948):

»Valentin Černe (1731-1798) je preprosti kmet, ki je gospodaril na kmetiji v Zgornji Šiški pri Ljubljani. Posebej se je odlikoval kot sadjar, čebelar in konjerejec. Ob nedeljah in praznikih so se pri Černetu redno zbirali sosede od blizu in daleč, da jih je učil umnega kmetovanja in čebelarstva. Čebelaril je v lesenih kranjičih, ki so bili na splošno v uporabi po tedanji kranjski deželi. Zbiti so bili iz šestih desk in zelo primerni za prevažanje na pašo. Ni pa potrjeno, da bi bil Černe izumitelj teh panjev, kakor so zapisali nekateri drugi avtorji. Černe ni napisal nobenega čebelarskega dela, bil je učitelj umnega čebelarstva, ki je predvsem po zaslugi Baltazarja Hacqueta poznan, kot napreden kranjski kmet in čebelar tudi v Evropi.«

Pomembno sta k zametkom organiziranja slovenskega čebelarstva prispevala Anton Janša in Peter Pavel Glavar.

2.1. PRISPEVKI ANTONA JANŠE

- **Poučevanje - učitelj na prvi čebelarski šoli na Dunaju (1770 – 1773)**
Najpomembnejše je njegovo poučevanje čebelarstva na prvi čebelarski šoli v Augartnu na Dunaju. Ustanovila jo je leta 1769 cesarica Marija Terezija, ko je spoznala, da uspešno čebelarstvo zahteva dobro usposobitev. Za prvega učitelja čebelarstva je 6. aprila 1770 imenovala kranjskega mladeniča Antona Janšo.
- **Janševi učenci**
Številni Janševi učenci so bili glasniki Janševega čebelarskega nauka (osnova je bilo znanje gorenjskih čebelarjev), učitelji na novih čebelarskih šolah, kjer se je smelo učiti po preskušeni načelih, po katerih je učil Janša in pisci sodobnih čebelarskih knjig.
- **Janševi knjigi (1771, 1775) in prva izdana slovenska čebelarska knjiga (1792)**
V nemškem jeziku je napisal dve čebelarski knjigi: Razprava o rojenju čebel (1771) in Popolni nauk o čebelarstvu (dve leti po Janševi smrti jo je izdal Josef Münzberg 1775). Obe Janševi knjigi, morda boljše učbenika, sta uvrščeni v svetovno klasično čebelarsko literaturo, sta njena bisera. Drugo knjigo je prevedel čebelar in župnik Janez Goličnik ob pomoči kaplana Jakoba Vogrina. V slovenščini je bila izdana leta 1792 v Celju ob pomoči Blaža Kumerdeja. To je prva izdana slovenska čebelarska knjiga.
- **Paša čebel**
Čebelarska šola se je iz Augartna konec julija ali začetka avgusta preselila na ajdovo pašo na Moravsko polje. To je prineslo veliko medu. Dunajski čebelarji, ki prevoza čebel na pašo niso poznali, so to s pridom vključili v svoje čebelarjenje.

⁴ Žal ima ta imenitna študija veliko pomanjkljivost, ker ne navaja virov; na koncu je samo zapisano »Viri pri avtorju«.

- **Načrt čebelarke družbe**

Janša je konec leta 1772, da bi čebelarstvo osvobodil številnih dajatev in ovir, izdelal, verjetno s pomočjo neznanega pomočnika, »**Načrt čebelarke družbe, ki bi se lahko osnovala v avstrijskih deželah**«. V načrtu predstavlja ureditev čebelarke družbe, kjer je med drugim zapisal: »... In ker je vse odvisno od čebelarkega znanja, se bo ob tej priložnosti (na shodu, op. pis.) vsakomur naznanilo, kje in kako se more najboljše naučiti nauka o čebelarstvu ...«. Člani so bili razdeljeni v tri razrede: **Častni razred** (neposredno ne sodeluje pri čebelarjenju, ampak ga pospešuje z nasveti in podpiranjem), **fizikalni razred** (svetovalna pomoč čebelarjem s pojasnjevanjem pojmov, kakor so narava čebel, med, vosek itd.) in **delavni razred** (neposredni čebelarji). Janša je načrt za čebelarke družbo na začetku leta 1773 prek dvornih uslužbencev (verjetno preko dvornega svetnika Raaba) posredoval Mariji Tereziji in predlagal njeno ustanovitev. Predlog neposredno ni bil sprejet. Posredno pa so Janševa opozorila na ovire pri razvoju čebelarstva dosegla svoj namen. Ustanovljene so bile nove čebelarke šole in izdan je bil čebelarke patent Razširjanje čebelarstva (Bienenzuchtverbreitung ..., 1775) ter odlok Navodilo za čebelarke mojstre (Instrukzion für Bienenmeister, 1775), kjer je v drugem členu na čebelarke šolah predpisan Janšev čebelarke nauk.

2.2. PRISPEVKI PETRA PAVLA GLAVARJA

- **Odgovor (1768).**

Glavar je v Odgovoru za odpravo ovir, ki zavirajo razvoj čebelarstva, predlagal **izobraževanje čebelarjev, čebelarke šole in zakonodajo ter vprašanje slovenske čebelarke literature**. Vrtnarji morajo biti poučeni o čebelarstvu. Ponudil se je, da bo kmetom pomagal iz nevednosti o ravnanjih s čebelami tudi tako, da jim bo ob nedeljah in praznikih ob prostih urah tolmačil čebelarke nauk. Pripravljen je zapisati in objaviti svoje znanje o čebelarstvu v deželnem (slovenskem) jeziku⁵.

- **Pogovor o čebelnih rojih⁶ – rokopis prve slovenske čebelarke knjige (1776).**

Glavar je v slovenščino prevedel in temeljito dopolnil Janševo prvo knjigo Razprava o rojenju čebel ter jo poimenoval Pogovor o čebelnih rojih – to je prva slovenska čebelarke knjiga. Ohranjena je bila v rokopisu do leta 1976, ko je bila objavljena v knjigi Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Pogovor o čebelnih rojih je tudi sestavni del monografije Čebelarke pisna zapuščina Petra Pavla Glavarja (2017). Za ta sestavek sta pomembna odstavka:

597. V začetku so potrebni čebelarke učitelji

Razen tega je treba nastaviti tu in tam po deželi skušene čebelarke za poučevanje podložnikov za nekaj let, dokler se podložni ne nauče od njih najpotrebnejših čebelarke opravil z zapovedjo, da morajo mlajši in brihtnejši prihajati ob nedeljah in praznikih eno uro daleč iz vasi k njihovem nauku.

598. Nazadnje je potreben čebelar

Kadar je več teh po soseskah in vaseh pol ure daleč že izučenih, morajo soseske, vsaka zase, urediti pod oblastjo in vodstvom gosposke po en skupen čebeljak s čebelarjem⁷, ki opravlja čebele od skopnelega snega do konca kimovca. Hrano in plačilo zanj mora zbrati sleherni soseska, to je, od vsakega panja, kolikor jih bo ta čebelar obdržal in prihranil do jeseni, mu bo plačala 17 krajcarjev ali petico pod pogojem, da čebel tudi pozimi ne bo zapustil.

⁵ V pismu Kranjski kmetijski družbi (25. novembra 1771) Glavar sporoča, da piše v deželnem (slovenskem) jeziku učno knjigo z naslovom O praktičnem splošnem čebelarstvu.

⁶ Arhiv RS: SI AS 1073, Lanšprež, Zbirka rokopisov, 1/23r.

⁷ Atelšek (2017) v 51. sproti pripombi piše: »po en skupen čebeljak s čebelarjem«: zametek vaške čebelarke skupnosti.

- **Pravila⁸ za čebelarstvo vrtnarsko šolo na Lanšprežu (1781).**

Glavar je napisal za čebelarstvo vrtnarsko šolo na Lanšprežu štiri pravila:

Osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva (17 odstavkov);

Osnutek za vajence (10 odstavkov);

Načrt za splošno koristno čebelarstvo vrtnarsko šolo pod gospostvom Lanšprež (18 odstavkov);

Pouk za skrbnika (32 odstavkov).

Pravila za čebelarstvo šolo po vsebini in v obliki, kot jih je napisal Glavar, do sedaj niso odkrita ne v tujem in ne v domačem čebelarskem slovstvu, so svetovni unikum.

Pomembnejša določila:

Brezplačen pouk v deželnem (slovenskem) jeziku, organiziranje skupnih čebeljakov, dopolnjen Janšev nauk, prednost imajo vajenci, ki znajo brati in pisati, šolanje poteka od začetka marca do konca oktobra na posestvu Lanšprež, v skupno čebelarstvo lahko vstopi vsak lanšpreški podložnik, stalna prisotnost skrbnika skupnega čebeljaka od marca do oktobra, sistematično pregledovanje panjev in spremljanje stanja, pregledi panjev, razvrstitev v pet razredov in določitev ukrepov čebelarjenja, vodenje čebelarskega registra in jesenska tehtanja in letni obračun.

Glavar je v Pravila vključil svoje bogato teoretično znanje in dolgoletne praktične izkušnje s čebelarjenjem. To je enkratni primer organizacije in vsebine čebelarskega pouka.

- **Čebelarstvo šola na Lanšprežu (1781).**

Glavar v pismu Tomlju z dne 28. novembra 1781 sporoča: » ...sedaj imam vsak večer z njimi pouk, ki ga zvesto poslušajo. Ko sem namreč videl napredek, sem obljubil onim, ki bi se najboljše učili, nove čebele ...« Čebelarstvo šola na Lanšprežu je bila prva na Kranjskem in Glavar je poučeval v deželnem (slovenskem) jeziku.

- **Čebelarske zadruge.**

Glavar je že v času, ko je čebelaril v Komendi (1744-1766) širil zamisel o vaških čebelarskih zadrukah. Še aktivnejši je bil na Lanšprežu. Menil je: »Posameznik-čebelar lahko le v zadruzi doseže tiste cilje, ki jih sam ne bi zmožel, prav tako pa tudi ne drugi čebelarji v vasi ali soseski, če ne bi bili združeni v zadruzi.«

Znano je, da je ustanovil več vaških čebelarskih zadrug. Glavar je tudi svetoval čebelarjem, ki so ga prosili za nasvet, oskrboval jih je s panji in čebelami ter zanje pri oblasteh pridobival denarne podpore.

⁸ Poročilo c.-kr. Kmetijski družbi v Ljubljani o možnosti pospeševanja čebelarstva na Kranjskem, 17. decembra 1781, in Pravila za čebelarstvo vrtnarsko šolo na Lanšprežu. Arhiv RS: Zbirka rokopisov, SI AS 1073, rokopis I 24r.

3. RODINSKA ČEBELARSKA⁹ BRATOVŠČINA – PRVO SLOVENSKO ČEBELARSKO DRUŠTVO (14. APRIL 1781 – 7. JULIJ 1781)

V Slovenskem čebelarju je bila leta 1995/96 objavljena obsežna (v štirih nadaljevanjih) in podrobna študija Prvo slovensko čebelarsko društvo, s podnaslovom Odlomek, ki jo je napisal Pavel Zaletel. Avtor meni, da so imela Glavarjeva poučevanja čebelarjev in njegovo mnenje, da le vaške čebelarske zadruge omogočajo čebelarju uspešno čebelarjenje, vpliv na ustanovitev našega **prvega čebelarskega društva**. Leta 1781 so čebelarji povečini iz radovljiške, blejske in komendske gosposke ustanovili »društvo« imenovano čebelarska bratovščina. Sedež je imela v tedanjem župnišču cerkve sv. Klemena na Rodinah pri Radovljici. Organizator in pobudnik zanjo je bil rodinski beneficiat Jakob Neboiski, tudi sam čebelar. Pomagali so mu katehet Sigmund Auersperger ter čebelarja Matija Jelovšek in Anton Mulej. Pobudniki so leta 1781 do tedna pred veliko nočjo pridobili na območju od Mojstrane do Škofje Loke in od Bohinja do Tržiča 395 članov, ki so bili razdeljeni v skupino, ki se je obvezala, da bo plačevala letno članarino 18 krajcarjev in na drugo z letno članarino 7 krajcarjev. Zadnjih je bilo 264. Vsakemu so pred vpisom ustno predstavili pravila in program bratovščine. Dolžnost članov je bila redno plačevanje letne članarine in udeležba na letni čebelarski slovesnosti na belo nedeljo v rodinski cerkvi. Pravice so vključevale: sveča ob čebelarski slovesnosti, štiri maše letno za vse člane ter svoboda do izstopa. Člani, ki ne bi tri leta plačali članarine, bodo izključeni. Bratovščina je bila ustanovljena na velikonočno soboto 14. aprila 1781. Imela je svoj sedež, vodstvo, seznam članov, ki so plačali članarino in svoja pravila.

Podroben program bratovščine in tudi pravila niso ohranjena. Pričakuje pa se, da so bila tu zapisana določila o čebelarstvu in čebelarjenju.

Žal pa so ustanovitelji spregledali določila zakona o bratovščinah z dne 17. avgusta 1771, ki je veljal za celo monarhijo in je obravnaval vse bratovščine. Zaradi tega je bila čebelarska bratovščina z odredbo deželnega glavarstva z dne 7. julija 1781 preklicana. Beneficiat Neboiski je v pridigi pri maši 15. julija 1781 oznanil, da čebelarske bratovščine ni več.

Zaletel, avtor te študije, na koncu piše o upanju, da so morda še kje, morda v kakšnem arhivu, neodkriti spisi, ki bodo dopolnili sedanje vedenje o rodinski čebelni bratovščini. Modest (1943) ob koncu svoje objave piše: »Prvi poizkus, da bi se čebelarji združili v svoje društvo je bil torej narejen v Rodinah. Morebiti bi se pozneje bratovščina razmahnila tudi na čebelarsko področje, ako ne bi tako hitro sklenila svojega življenja.« O začetkih društvenega organiziranja čebelarjev poroča tudi Porenta (2017).

⁹ Poimenovana tudi »čebelna«

4. ZAMETKI ČEBELARSKE IN KOKOŠJEREJSKE ZADRUGE - GORIČICA PRI DOMŽALAH (CCA 1800-1802)

O tem piše Zaletel (1998). Goričica pri Domžalah je spadala pod mengeško faro, imela pa je svoje duhovnike. Po letu 1790 je tu služboval kurat Matevž Barlič, ki je navezoval stike z ljudmi v okoliških vaseh, jim pogosto pomagal pri kmečkih opravilih ter jih navduševal za čebelarstvo in kokošnjerejo. Nagovarjal jih je, naj ustanovijo nekakšno zadrugo. Določili so vodjo Andreja Dečmana in se sestajali ob nedeljah proti večeru v domžalskem mlinu. Srečanj so se udeleževali posamezniki ali skupine iz številnih okoliških vasi in tudi od drugod. O dosežkih tega združenja ni podatkov, bila pa je to nekakšna neformalna organizacija čebelarjev in kokošnjerejcev.

Ko je moral kurat Barlič na zahtevo mengeškega župnika zapustiti Goričico, je v celoti prenehala čebelarstvo-perutninarska organizacija, ki je delovala približno tri leta.

5. UČITELJI NA LJUDSKIH ŠOLAH IN POUČEVANJE ČEBELARSTVA (1854-1857)

Ministrstvo za uk in bogočastje je 14. julija 1854 objavilo odredbo: Erlass des hohen k. k. österr. Unterrichtsministeriums vom 14. Juli 1854, betreffend die Förderung der Bienenzucht durch die Schullehrer (Prevod: Odredba visokega c. k. avstrijskega ministrstva za uk od 14. julija 1854, zadevajoč pospeševanje čebelarstva potom šolskih učiteljev). Ministrstvo jo je izdalo z željo, da bi se pospeševalo čebelarstvo v vseh avstrijskih deželah, kjer so za to primerni pogoji. Na podeželskih šolah naj bi učitelji pospeševali in poučevali tudi kmetijske panoge ter med njimi čebelarstvo.

5.1. INSTRUKCIJE ZA POUČEVANJE ČEBELARSTVA ZA UČITELJE LJUDSKIH ŠOL - JONKE (1857) IN PREVOD ODREDBE KRANJSKE DEŽELNE VLADE ŠTEV. 11144 Z DNE 13. SEPTEMBRA 1857

Jonke je leta 1857 na prošnjo Kranjske kmetijske družbe napisal Instrukcije za poučevanje čebelarstva za učitelje ljudskih šol na kmetih. Kot učbenik je predlagal svojo drugo dopolnjeno izdajo knjige *Kranjski Zhbelarzhik* iz leta 1844. V Arhivu Republike Slovenije je kopija odredbe št. 11144 z dne 13. septembra 1857¹⁰, s katero je kranjska deželna vlada spodbujala učitelje k čebelarjenju. Preprosto napisana čebelarska knjiga je vrsto let vzgajala in učila slovenske čebelarje.

Prevod (prof. Doris Debenjak) kopije odredbe kranjske deželne vlade št. 11144 z dne 13. septembra 1857:

»Sklicujoč se na odlok z dne 5. marca t.l., številka 4275, sporočamo visokemu konsistoriju o načinu, kako naj bi se tukajšnji učitelji osnovnih šol ukvarjali z rejo čebel za svojo lastno korist in v korist šolske mladine, v svrhu nadaljnjih ustreznih instrukcij za učno osebo, naslednje:

Na pobudo kmetijske družbe na Kranjskem je že pred leti upokojeni župnik in znani praktični čebelar Georg Jonke izdal knjižico o čebelarjenju, ki je napisana ob upoštevanju razmer v deželi in vsebuje v lahko razumljivem jeziku kratko in jedrnato zapisano vse, kar mora tukajšnji čebelar vedeti, da lahko iz te kmetijske kulturne panoge s kar najmanjšimi stroški dobi čim večjo možno korist. V letu 1844 je v založbi Kleinmayr izšla druga izdaja tega malega dela v obeh deželnih jezikih in sicer pod naslovoma »Anleitung zur Bienenzucht« Georga Jonkeja in „Kranjski Zhbelarzhik“.

Ker lahko smatramo Jonkejevo čebelarsko knjižico kot najboljše navodilo o načinu, kako lahko šolski učitelji na Kranjskem v svojo lastno korist čebelarijo in si sploh lahko pridobijo zasluge za rejo čebel, bo treba učiteljem predvsem priporočiti, naj to knjižico preberejo zelo pozorno in z vnemo. Ko se bo učitelj s študijem te knjižice seznanil s splošnimi načeli naravnega čebelarjenja, bo najbolje, če se bo s praktičnim čebelarjenjem seznanil pri kakem izkušenem čebelarju v svoji okolici. Ko bo storil tudi to, bo za začetek postavil majhno stojišče za čebele v bližini šolskega poslopja, lahko tudi v okviru zelenjavnega vrta pri šoli, za kar niso potrebni veliki izdatki.

¹⁰ Arhiv RS: SI AS 533, SB/10 5 Bienensubventionen. V Arhivu republike Slovenije je rokopis odkrila dr. Helena Jaklitsch.

Za začetek si lahko učitelj priskrbi en panj s satjem v notranjosti in mlado plodno matico. Trud in skrb se mu bosta gotovo izplačala, saj je z izjemo nekaj visoko ležečih pokrajin, kjer so zime izredno ostre, večina predelov v naši deželi spričo milih podnebnih razmer ob natančnem upoštevanju navodil, ki jih vsebujejo Jonkejeve čebelarске knjižice, zelo ugodnih za donosno čebelarjenje.

Na ta način si bo lahko umen in prizadeven učitelj v kratkem času pridobil potrebna znanja za izvajanje čebelarjenja in si uredil majhen čebeljak. Ko bo tako sam imel potrebna teoretična in praktična znanja in bo opremljen tudi s čebeljakom, čeprav majhnim, bo učitelj usposobljen, da bo lahko moško starejšo šolsko mladino poučeval v čebelarjenju.

Kako naj bi s poukom začel, mu bo povedala Jonkejeva knjižica. Zlasti mora spočetka mladini na tak način predočiti naravo in način življenja čebel, da bo to lahko dojel vsak otrok, saj so te živalce, namreč čebelice, povsod priljubljene zaradi svojega sladkega proizvoda. Nato mora mladino seznaniti z rastlinami, ki služijo čebeli za hrano, ter s sovražniki, ki lahko lovijo te koristne živalce. Vse to je lahko več ali manj že v teku zime predmet pouka. Končno naj preko teoretičnega prikaza nege čebel in dela s čebelami poleti preide k praktičnemu pouku. Če na ta način ni izobrazil med svojimi učenci nobenega praktičnega čebelarja, kar v tej starosti bržkone še ne bo mogoče, jim bo pa vendarle posređoval določena znanja in obenem v mladih srcih zakoreninil ljubezen do čebelarjenja, ki bo pozneje obrodila bogat sad.

Deželna vlada želi še dodati, da bo dajala topoglednim prizadevanjem osnovnošolskih učiteljev vedno primerno priznanje in da bo o posebno odličnih dosežkih tudi obveščala Ministrstvo za uk in bogočastje.

Ljubljana, 10. septembra 1857«.

Po letu 1857 so spodbujanja in podpore razvoju čebelarstva na Kranjskem potekale prek ljudskih šol in učiteljev. Kranjska kmetijska družba je v sedemdesetih letih 19. stoletja s sredstvi iz državne subvencije pospeševala čebelarstvo s premijami in brezplačno delitvijo panjev, pri katerih so imeli prednost učitelji čebelarstva na ljudskih šolah.

6. ZBOR ČEBELARJEV V SALZBURGU (1872), ROTHSCHÜTZOVE POBUDE IN PETICIJA ZBORA ČEBELARJEV

V času od 10 – 12 septembra 1872 je bil v Salzburgu velik zbor, ki se ga je udeležilo 424 čebelarjev in številni predstavniki takratnih avstroogrskih in nemških oblasti ter predstavniki mnogih kmetijskih družb. V imenu kranjske kmetijske družbe je bil med udeleženci baron Emil Rothschtütz. Kakor poroča Slovenska čebela (1874) je imel na zboru referat »Kako bi zmogla vlada čebelarstvo pospeševati?« in pri tem poudaril, da naj vlada pomaga pri razvoju čebelarstva:

- Z zakonom, ker *»brez trdnega postavnega reda ni napredka.«*
- Z ustanovitvijo samostojne službe čebelarskega poročevalca pri kmetijskem ministrstvu; nadalje ustanovitev častne službe deželnih, okrajnih in srenjskih poročevalcev ali nadzornikov, ki bi bili tudi člani šolskih svetov.
- Prizadeva naj si za *»napravo čebelarskih šol in vzglednih čebelnjakov pri kmetijskih šolah, napredovalnih učilnicah, učiteljskih odgojilnicah... Ljudske učitelje naj zaveže, da obiskujejo poletni čas kako čebelarsko šolo, saj enkrat ali dvakrat na teden, potem pa tudi učijo v svojem šolskem kraju čebelarstvo saj enkrat ali dvakrat na teden. Da se to bolj dejansko zgodi, naj se šole obdarujejo s kakimi Dzierzonovimi panjevi in posebno marljivimi učitelji tudi z denarno pomočjo....«*
- Vlada naj podpira in spodbuja ustanavljanje čebelarskih društev, čebelarske razstave ali stalne čebelarske muzeje.
- V vsaki deželi naj bi se nastavili potovalni čebelarski učitelji, ki bi skrbeli tudi za pospeševanje sadjarstva, spodbujali saditev medonosnih rastlin in drugo.
- Pridnim čebelarjem naj bi se delile premije za uspešno čebelarstvo, za največje število panjev, za marljivo razširjenje čebelarstva, za saditev medonosnih rastlin in dreves. Nagrajuje naj se tudi marljivo podučevanje, izvrstne knjige in objave v društvenih časopisih ter drugo.
- Spodbujalo naj bi se sejme za prodajo čebelarskih pridelkov in živih čebel ter podprlo izdelovanje enakih satnikov.

Na koncu je predlagal, da naj zbor izvoli odbor, ki naj bi izdelal prošnjo za vlado. Predlog za odbor je bil sprejet in izvoljeni so bili: Dr. Dzierzon, W. Vogel, Schmid in Rothschtütz.

6.1. PETICIJA ZBORA ČEBELARJEV V SALZBURGU (1872)

Odbor je pripravil Peticijo (Prošnjo) čebelarjev, ki je objavljena tako v Slovenski čebeli (1873) kot v Die Krainer Biene (1873). Osnova peticiji so bili predlogi iz govora barona Rothschtütza. Uvodoma je poudarjeno, da se med vsemi kmetijskimi dejavnostmi dodeljuje najmanjša državna denarna podpora prav čebelarstvu, ki je gospodarsko pomembno. Zapisano je tudi: *»Zraven denarnega dobička daje čebelarstvo pa tudi naravnega, kateri gotovo tudi ni manj vredin; ni ga menda dela, katero bi človeka tako omikovalo, ga sililo k premišljevanju ter ga z ljubeznijo do narave napolnovalo, kakor čebelarstvo. Čudno, a vendar resnično: Kdor je dober čebelar, je tudi dober hišni gospodar, zanesljiv, pošten mož....Gotovo že zaradi tega čebelarstvo zasluži večo pozornost ter tudi večo podporo.«* V nadaljevanju peticija kritično pojasnjuje neurejeno zakonodajo na področju čebelarstva in poudarja, da je velika potreba, da čebelarstvo dobi potrebne zakonske pravice. Poudarja tudi pomen, da se ustanovi pri kmetijskem ministrstvu *»samostojno službo čebelarskega poročevalca.«* S tem bi se rešilo tudi vprašanje imenovanja okrajnih in deželnih poročevalcev, kar bi pomenilo možnost za pretok znanja in

izkušenj čebelarških izvedencev ter za zbiranje podatkov za statistiko. Posameznim poročevalcem bi se dodelilo dela povezana z:

Naprava čebelarških šol, izglednjih čebelnjakov; poduk o čebelarstvu po izvedenih čebelarjih (strokovnjakih) pri vseh kmetijskih šolah, akademijah in napredovalnih učilnicah; obdarovanje ljudskih šol z Dzierzonskimi panjevi, ker kolj se čebelarstvo razlaga; nabira statističnega gradiva po učiteljih in družbah; podpiranje družb z državno enakomerno denarno pomočjo, ne pa da bi se le ta ali una družba bogato podpirala, na škodo drugim; naprava čebelarnih muzej zlasti pri kmetijskih družbah po večjih mestih ali tudi pri kmetijskih podružnicah; dovoljenje in pomnoženje sejmov za čebele, méd in vosek; vstanovljenje potovalnih učiteljev nalašč za čebelarstvo; podúk in podpora, da se obsejejo srenjske meje, pašniki in drugi dostokrat goli in nerodovitni kraji z semeni medúnosnih zelišč; da se ob potih, ali potokih, cestah i. t. d. nasadijo z sadunosnim drevjem, z lipo, jesenom, leševjem in vrbovjem, ker tù ne dobivajo le čebele svojo hrano, ampak je tako lesovje tudi za rabo marsikterih obrtnijskih rečí.

K vsemu temu naj se skrbi za obilni poduk bodisi po dotičnih knjigah ali družbenih časopisih in zlasti za enako mero satnikov (za to nasvetujemo $9\frac{1}{2}$ palcev, ali po novi meri 0.25 méter) in zadnjič za enojno, stanovitno postopanje v vseh naznanjenih rečeh, in gotovo se bo v čebelarstvu pokazal nepričakovani napredek, kakor znabiti malokje takó.

Slovenska čebela, 1873, str. 35 - 36

Med naštetimi nalogami štejejo »... za poglobitno nalogo države in postavodajalstva pa stavimo še enkrat napravo deželne čebelarške šole, kjer naj bi se vsi učitelji podučevali, in kjer naj bi res strokovnjaki učili in razjasnovali še toliko temnih rečí v čebelarstvu....«

Peticija je bila napisana 12. septembra 1872 in v imenu na salzburškem zboru zbranih čebelarjev so jo podpisali člani izvoljenega odbora: Dr. Dzierzon, W. Vogel, Schmid in Rothschild, ki je bil imenovan za poročevalca.

7. KRANJSKO DRUŽTVO ZA UMNO ČEBELARSTVO (30. JULIJ 1873 - 1875)

7.1. VABILO, PRAVILA IN USTANOVITEV

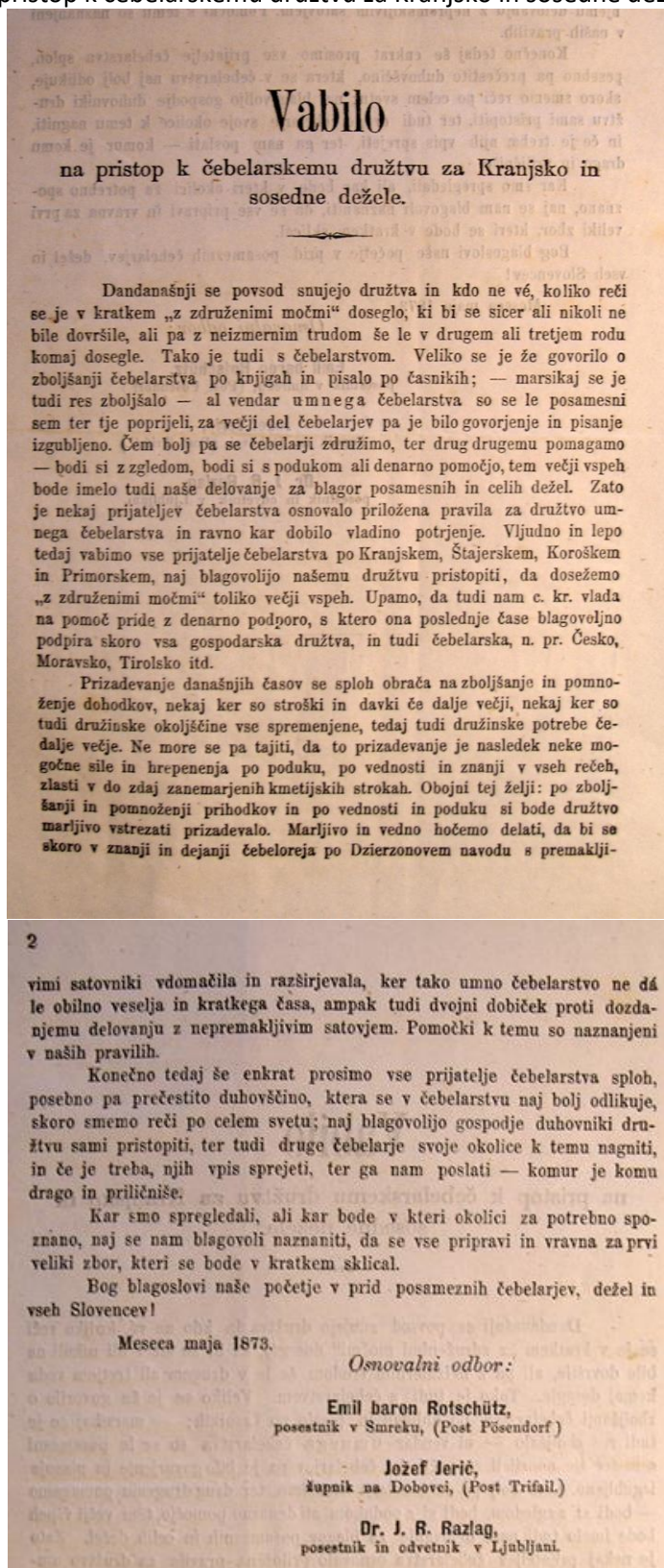
V zvezi z organizacijo slovenskega čebelarstva je pomembna tudi ustanovitev dvojezičnega Kranjskega društva za umno čebelarstvo dne 30. julija. 1873 v Ljubljani. V Pravila¹¹ (Pravila ..., 1873) društva so v drugem členu med drugim zapisali namen in naloge: *»... izdajanje podučnih spisov, zlasti v društvenem listu; večkratni shodi čebelarjev zapored po raznih krajih in mestih sklenjeni z razstavami in darili; naprava društvene zbirke podučnih spisov, knjig in čebelarskega orodja, ter tudi bralnega društva; obdarovanje pridnih čebelarjev v spodbudo drugim ...; preskrbljevanje pripravnih panjev in drugega orodja, kolikor mogoče po nizki ceni; deljenje dotičnih semen; naprava zglodne čebelarije za poduk ...«*

Poudarili so še:

Naša glavna pozornost bo namenjena pouku čebelarstva v ljudskih šolah, ki ga bomo pospeševali z delitvijo štipendij, poukom in premijam učiteljem. Prizadevali si bomo za dobre in poceni panje.

Slovenski Tednik (1873) je v poročal o ustanovitvi v članku Zbor čebelarjev in zapisal: *»Namen čebelarskega društva je pospeševanje čebeloreje po vsem Notranje-Avstrijskem v obsegu noriških, koroških in julskih planin. Svojo glavno skrb bode društvo obračalo na poduk v čebeloreji.«*

¹¹ Pravila Kranjskega društva umno čebelarstvo. 1873, 4 strani. Arhiv RS: SI AS 533 SB 10 5 Bienensubventionen.

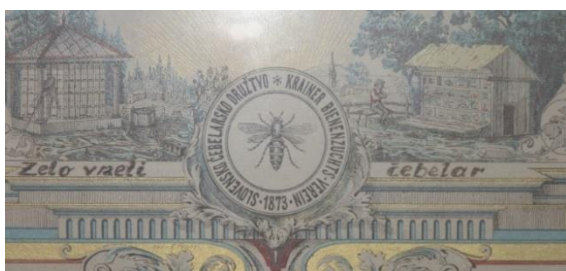

¹² Vabilo za pristop k čebelarškemu društvu za Kranjsko in sosedne dežele. (1873), 2 strani. Arhiv RS: SI AS 533 SB 10 5, Bienensubventionen.

To vabilo so maja 1873 prejeli vsi župniki in znani čebelarji na Kranjskem, Koroškem, Štajerskem in Primorskem (celotna sedanja Slovenija). Priložena so bila tudi Pravila kranjskega društva za umno čebelarstvo.

Potem, ko je kranjska deželna vlada 29. aprila 1873 odobrila Statut društva, je bil sklican prvi, ustanovni, občni zbor Kranjskega čebelarskega društva - 30. julija 1873 v Ljubljani. Debevec (1944) poroča, da se je do takrat vpisalo 185 slovenskih in nemških čebelarjev, do konca leta 1874 pa sta bila včlanjena 302 čebelarja. Za predsednika je bil izvoljen baron Emil Rothschütz, za podpredsednika pa župnik Jožef Jerič ter posestnik in odvetnik dr. J. Razlag. Društveno geslo je bilo: Delaj, zbiraj, množi.

V Arhivu republike Slovenije je v škatli Bienensubventionen (SI AS 533 SB 10 5) shranjenih veliko listin povezanih z delom odbora društva (glej tudi knjigo Kranjska čebela in čebelarji družine Rothschütz - Šalehar (2018)). Že od samega začetka in cel čas svojega obstoja je bilo društvo v finančnih težavah.

Znak čebelarskega društva 1873 – v slovenskem in nemškem jeziku:
na diplomih, ki jo je prejel Jožef Lomberger.

Fotografirano v knjižnici Petra Pavla Glavarja v Komendi dne 3. decembra 2013,
foto: Andrej Šalehar.

7.2. SLOVENSKA ČEBELA (1873 - 1882) IN DIE KRAINER BIENE (1873 - 1875)

Leta 1873 je društvo pričelo izdajati prvo slovensko čebelarsko revijo Slovenska čebela, ki je prenehala izhajati leta 1882.

Za nemške člane pa so od leta 1873 do leta 1875 izdajali v nemščini čebelarsko revijo Die Krainer Biene¹³. Sodeč po vsebini sta to dve praktično ločeni reviji.

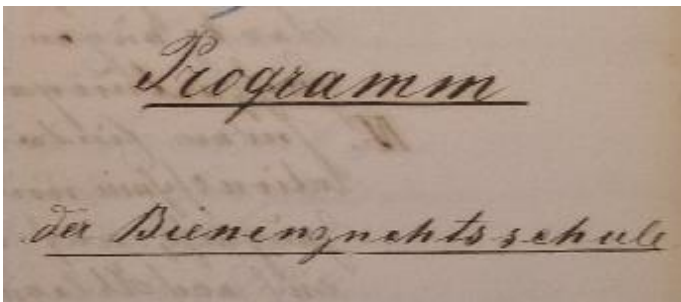
¹³ Vsi letniki in številke revij: Slovenska čebela in Die Krainer Biene so prosto dostopni na digitalni knjižnici Slovenije v NUK-u.

Zaradi finančnih zadreg je društvo na II. občnem zboru 7. aprila 1875 odločilo, da bo konec leta prenehalo izdajati Die Krainer Biene. To je bil tudi glavni vzrok, da je kot predsednik društva odstopil baron Emil Rothschütz.

7.3. PREDLOG ZA ČEBELARSKO ŠOLO NA GRADU PODSMREKA PRI VIŠNJI GORI (1873-1874)

Baron Emil Rothschütz je imel na zboru čebelarjev v Salzburgu (10. – 12. septembra 1872) zelo odmeven govor, v katerem je obrazložil, kaj lahko naredi vlada za pospeševanje čebelarstva. Posebej je izpostavil pomen poučevanja v čebelarstvu s predlogom, da se ustanovi deželne čebelarske šole. Zbor čebelarjev v Salzburgu je sprejel posebno peticijo, ki je vključevala vse Rothschützove predloge.

Predsednik novoustanovljenega Kranjskega društva za umno čebelarstvo baron Rothschütz je Kranjski kmetijski družbi predlagal ustanovitev čebelarske šole na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Prošnja naj

bi bila predložena v odobritev dunajskemu kmetijskemu ministrstvu (gl. Laibacher Zeitung (Landwirtschaftliches ..., 1873))¹⁴. Glavni odbor Kranjske kmetijske družbe je na svoji seji dne 1. februarja 1874 zaprosil barona Rothschütza v zadevi subvencioniranja čebelarske šole na Dolenjskem za dopolnitve vloge, ki jo bo odbor potem poslal na kmetijsko

ministrstvo (gl. Laibacher Zeitung (Der Zentralausschus ..., 1874))¹⁵. Za uresničitev tega predloga je baron Rothschütz dne 20. februarja 1874 na vodstvo Kranjske kmetijske družbe poslal podroben predlog za čebelarsko šolo (Bienenzuchtschule) na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Rokopis je v nemškem jeziku in na 11 listih vključuje: program za čebelarsko šolo, dva predračuna stroškov, načrt in lokacijo učnega paviljona in drugo. Hrani ga Arhiv Republike Slovenije: SI AS533, SB 10 5 Bienensubventionen.

7.4. PROGRAM ZA ČEBELARSKO ŠOLO (1874)¹⁶

»I. Teoretično praktični učni tečaji čebelarstva so v poletnih mesecih in trajajo, da bi izmenoma omogočili udeležbo večjemu številu učiteljev, dvajset dni v sedmih ponovitvah. Prvi tečaj se prične prvega junija in zadnji konča 20. oktobra.

II. Tečaj vključuje gradiva po Rothschützovem učbeniku (Baron E. Rothschütz' *Illustrierter Bienenzuchts-Betrieb: ein Hilfs- und Handwörterbuch für Schule und Haus. 1. Vorarbeiten in Theorie und Praxis*), in sicer:

- A. 1. mesečna opravila pri čebelnjaku;
2. čebelarska flora v Avstriji, posebej v južnih deželah monarhije, ponazorjena z zasajenimi medovitimi rastlinami, zbirkami semen, herbariji in slikami ter povezano z botaničnimi ekskurzijami;
3. nabiralne snovi in čebelji produkti, njihova znanstvena pojasnitev in praktična uporaba;

¹⁴ Landwirtschaftliches. (1873)256, str. 1788, Laibacher Zeitung (<https://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:-doc-8RUU48GP> – 13. 9. 2017).

¹⁵ Der Zentralausschuss der krainischen Landwirtschafts Gesellschaft. 4. februar 1874, št. 27, Laibacher Zeitung (<https://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-Y74PHJYX> – 13. 9. 2017).

¹⁶ Rokopis je prebral Primož Debenjak, prevod in strokovna redakcija Andrej Šalehar

4. naravna zgodovina čebele, pasme in varietete, notranji in zunanji organi, tri vrste čebel, njihova delitev dela in instinkti, pojasnjeno z anatomskimi preparati, zbirkami in ilustracijami;
5. bolezni čebel in čebelji škodljivci (zbirke in risbe);
6. ravnanje s čebelami in praktična reja po Dzierzonu v primerjavi s krajevno običajnimi koši ali panji posameznih avstrijskih dežel s ponazoritvami in pojasnili, o čebelnjakih, strojih in napravah; pašna reja skupaj s čebelarstvom k sosednjim kmečkim čebelnjakom;
7. kratko poučevanje tehnike izdelave čebelnjakov, panjev in rekvizitov ter samostojna praktična izdelava v mizarstvih delavnicah.

B. Predavanja o strokovnih pomožnih vedah:

- a. geografska razširitev in zgodovina čebele,
- b. simbolika in mitologija čebelarstva v zgodovinskih obdobjih,
- c. statistika,
- č. zakonska določila,
- d. podpore s strani kmetijstva,
- e. dejavnost društev,
- f. čebelarstvena literatura, bibliografije in časopisi, z biografskimi skicami.

III. Pouk bo potekal v obeh deželnih jezikih dnevno razen ob nedeljah in praznikih v posebni za to izgrajeni učilnici. Dopoldne bo teorijo predaval vodja ustanove, popoldne pa bodo praktične vaje in demonstracije, ki jih bo vodil prvi čebelarstveni mojster. Za potrebe pouka bo v štirih samostojnih poslopih na razpolago več kot 400 Dzierzonovih panjev vseh oblik in dežel, ki jih bo nudil lastnik ustanove, kakor tudi delno obstoječe delno pa nabavljene zbirke preparatov, čebeljih proizvodov in nadomestkov, čebelnjakov, strojev in naprav, knjižnica, strokovni časopisi in drugo.

IV. Vsak udeleženec dobi potrdilo o vpisu in na koncu spričevalo o obiskovanju (frekvenca); na posebno željo gojencev je mogoče opravljati ustni izpit pred izpitno komisijo, ki jo sestavljajo člani centralnega odbora kmetijske družbe in odbora Kranjskega čebelarstvenega društva ter vodja ustanove.

V. V skladu z okoliščinami lahko ustanova razširi predavanja na kmetijstvo, vrtnarstvo in sadjarstvo.

VI. Prehrano in stanovanje si lahko udeleženci brez kakršenkoli problemov dobijo v bližnji gostilni ali v 10 minut oddaljeni Višnji Gori. Oddaljenost od Ljubljane je po sedanji državni cesti okoli 3 in pol ure vožnje.

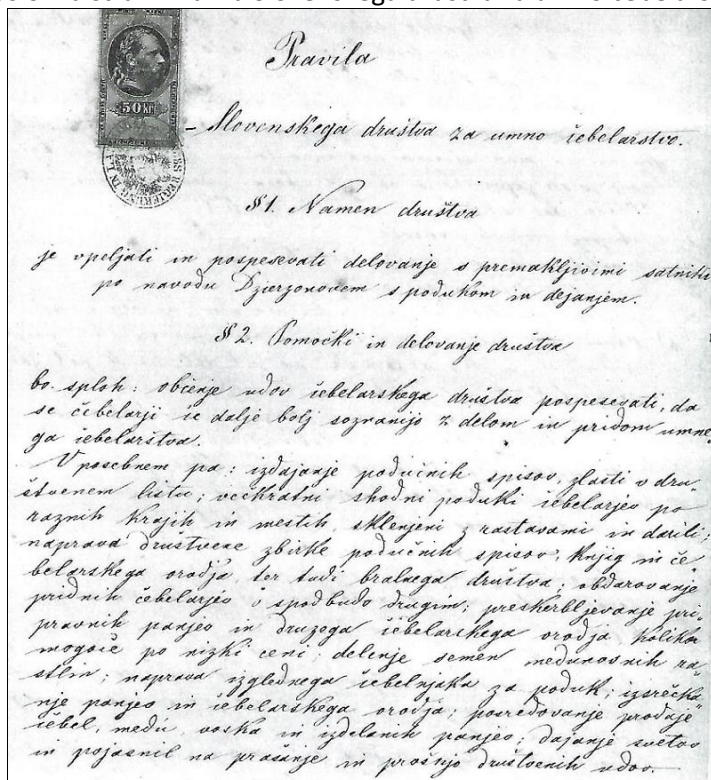
VII. Kar se tiče discipline, se bo ustanova ravnala po pravilih na kmetijskih srednjih šolah.«

Rothschützova ideja o čebelarstveni šoli na gradu Podsmreka pri Višnji Gori je kljub velikemu zanimanju, predvsem učiteljev, žal propadla, ker ni dobila finančne podpore. Njegov trgovski čebelnjak je bil v tistem času na višku svoje uspešnosti in njegova čebelarstvena šola bi verjetno prerasla meje tedanje Kranjske.

8. SLOVENSKO DRUŠTVO ZA UMNO ČEBELARSTVO (26. JANUAR 1876 - 1884)

Debevec (1944) poroča: Zaradi volitve novega predsednika je bil 26. januarja 1876 tretji občni zbor, ki je obenem sprejel spremembe društvenih pravil. Društvo se sedaj imenuje Slovensko društvo za umno čebelarstvo, ki ima občne zборе vsako leto. Tudi odbor je voljen za eno leto. Spremenjena pravila je deželna vlada odobrila 10. marca 1876. Za novega predsednika je bil izvoljen župnik Jožef Jerič, za podpredsednika pa veletrgovec Souvan. Leta 1878 je bilo 235 članov in od tega 145 Kranjcev, 34 Štajercev, 32 Primorcev, 5 Korošcev, 6 Hrvatov, 6 Nemcev (prejemali so Slovensko čebelo) in 7 drugih.

Naslovna stran: Pravila Slovenskega društva za umno čebelarstvo

Arhiv RS: SI AS 533 SB 10 5, Bienensubventionen.

Društvo je delovalo v težkih razmerah ob stalnem finančnem primanjkljaju. Zadnja leta je tudi upadalo število članov, društvo je več ali manj živelarilo in konec leta 1984 prenehalo delovati.

Za obe čebelarski društvi skupaj Debevec (1944) ob zaključku razprave poudarja:

Kljub skromnim in nezadostnim sredstvom, a ob prizadevanjih nekaterih članov, je društvo uspelo in pripomoglo k uvedbi naprednejšega čebelarjenja pri nas: 10 letnikov Slovenske čebele (prva slovenska čebelarska revija) in 3 letnike Die Krainer Biene, razdelili so 600-700 sodobnih modernih panjev (premično satje), mnogo novejšega čebelarskega orodja in točil, predavanja in drugo delo.

9. ČEBELARSKO IN SADJARSKO DRUŠTVO ZA KRANJSKO (20. MAJ 1883 - 1889)

O društvu podrobneje poroča Zaletel (1998): Še v času, ko je še obstajalo Slovensko društvo za umno čebelarstvo, se je na Gorenjskem pojavilo gibanje za ustanovitev novega društva, ki naj bi pospeševalo poleg čebelarstva tudi sadjarstvo. Glavni pobudnik je bil Janez Modic iz Jesenic. Na prvem zborovanju v Lescah (4. marec 1883) je bilo prisotnih 70 čebelarjev in sadjarjev, ki so sprejeli sklep, da ustanovijo Čebelarsko in sadjarsko društvo za Kranjsko. Ustanovni občni zbor je potekal 20. maja 1883 v Lescah ob prisotnosti 60 članov. Za predsednika je bil izvoljen Janez Modic, ki je že na zborovanju naznanil, da bo začel izdajati društveno glasilo Slovenski čebelar in sadjerejec in za podpredsednika Ernest Kramer.

To je druga slovenska čebelarska revija¹⁷, ki obravnava tudi sadjarstvo. Izhajala je mesečno od prve številke v oktobru 1883 do sedme številke meseca julija 1889, ko je bila skupaj z društvom ukinjena.

Društvo je članom brezplačno razdelilo knjižico Frana Jegliča Kako se med in vosek koristno uporabita (1888), prirejalo je predavanja, pomagalo članom z nasveti in pri prodaji ter nakupu čebel, medu, voska in sadja. Društvo je leta 1884 v Lescah priredilo čebelarsko in sadjarsko razstavo ter jo povezalo s praznovanjem 150. obletnice rojstva Antona Janše in z odkritjem spominske plošče na njegovi rojstni hiši na Breznici. Na razstavi so čebelarjem kot novost prvič pokazali točenje medu s točilom. Pozimi 1884/85 sta

Modic in nadučitelj Maier na jeseniški šoli vsako nedeljo popoldan predavala o čebelarstvu in sadjarstvu.

Vendar se je članstvo zmanjševalo, pogosto so bile v vodstvu razprtije, primanjkovalo je sodelavcev in predsednik je moral leta 1889 zapreti vrata društva. Slovensko čebelarstvo pa je s to ukinitvijo ostalo celo desetletje (do leta 1898) brez svoje organizacije.

¹⁷ Vsi letniki revije Slovenski čebelar in sadjerejec so prosto dostopni na digitalni knjižnici Slovenije v NUK-u.

10. ČEBELARSKI SEJMI (KRANJ, IGU) IN ČEŠPLJEV SEJEM (LJUBLJANA)

Bukovec (1925) je opisal čebelarske sejme. Za razpečevanje čebel, medu in voska, so tudi slovenski čebelarji začeli prirejati sejme. Dogovorili so se, da na določen dan v letu in na izbrani kraj pripeljejo blago (čebele, med, vosek, poslikane končnice, ...) na prodaj. To je potem postalo tradicionalno in vsako leto. Tovrstni sejmi so bili v celotni monarhiji edino pri nas. Najbolj poznana sta bila dva čebelarska sejma¹⁸:

- Na Igu: prvi 10. avgusta na dan sv. Lovrenca in drugi na Veliki Šmaren 15. avgusta.
- V Kranju: pred pašo na ajdi prvi 1. avgusta in drugi 4. avgusta.

Leto začetka obeh sejmov ni poznano, po letu 1890 so sejmi pričeli pešati. Na Igu je bil zadnji čebelarski sejem leta 1899.

Poseben sejem, imenovan češpljev sejem, je bil prvi ponedeljek po Malem Šmarnu na Marijinem trgu (današnji Prešernov trg) v Ljubljani. Vedno se je zbralo veliko čebelarjev z osnovnim namenom dogovora z medarji za ceno medu in voska, to je bila prava borza. Zadnji češpljev sejem je bil leta 1905.

¹⁸ Čebelarska sejma sta bila edina te vrste v celotni monarhiji.

11. SLOVENSKO ČEBELARSKO DRUŠTVO ZA KRANJSKO, ŠTAJERSKO, KOROŠKO IN PRIMORSKO (24. JANUAR 1898 – 2023 ...) – DANES POIMENOVANO: ČEBELARSKA ZVEZA SLOVENIJE

11.1. GUSTAV PIRC, TAJNIK KRANJSKE KMETIJSKE DRUŽBE IN USTANOVITEV DRUŠTVA

Gustav Pirc (1859 – 1923) ni bil čebelar, a je kot tajnik Kranjske kmetijske družbe pomembno, morda bolje odločilno, leta 1897, tudi na pobudo čebelarja Petra Pavlina (1898), vplival na ponovno obuditev organiziranega slovenskega čebelarstva in na izhajanje slovenske čebelarske revije Slovenski čebelar. Kakor piše Debevec (1967) je sklical 8. novembra 1897 na sedežu Kranjske kmetijske družbe sestanek čebelarjev. Prišlo je 30 čebelarjev. Pirc jim je pojasnil, kako lahko Kranjska kmetijska družba pomaga slovenskemu čebelarstvu, če bodo čebelarji organizirani v čebelarskem društvu. Takrat so se dogovorili o ustanovitvi čebelarskega društva. Prisotni so te predloge potrdili in na ustanovnem občnem zboru, ki je bil 24. januarja

1898 v pisarni Kranjske kmetijske družbe, ustanovili društvo: Slovensko čebelarsko društvo za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko¹⁹ s sedežem v Ljubljani ter sprejeli društvena pravila (skrajšano se je imenovalo Slovensko čebelarsko društvo). Ohranilo se je do danes in vmes večkrat preimenovalo: Slovensko čebelarsko društvo (1898-1945), Čebelarska zadruga za Slovenijo (1945-1951), Zveza čebelarskih društev za Slovenijo (1951-1996). Od leta 1996 se imenuje Čebelarska zveza Slovenije.

11.2. PRAVILA »SLOVENSKEGA ČEBELARSKEGA DRUŠTVA« (1898)

Pravila je napisal Gustav Pirc. V 1. členu je zapisano:

»Slovensko čebelarsko društvo ima kot društvo čebelarjev in prijateljev čebelarstva namen pospeševati čebelarstvo s poučevanjem, z vzpodbudo, z vzgledi in z dejansko podporo. Društveni sedež je v Ljubljani.«

Na ustanovnem občnem zboru so sklenili, da se pravila dopolni in tako omogoči ustanavljanje podružnic po vseh slovenskih deželah. V naslednjih letih so bila znotraj društva ustanovljena: Slovensko čebelarsko društvo za Spodnje Štajersko (1903), Slovensko čebelarsko društvo za Koroško (1913) in Slovensko čebelarsko društvo za Goriško (1914).

11.3. SLOVENSKI ČEBELAR (1898 – 2023 ...)

Na ustanovnem občnem zboru je bilo tudi sprejeto, da bodo izdajali revijo Slovenski čebelar²⁰ in za urednika imenovali Frančiška Rojino, ki jo je potem urejeval 21 let. Prva številka je izšla februarja leta 1898. Revija izhaja nepretrgoma vse do danes in je najstarejša še danes »živeča« slovenska revija. Leta 1944 je izšla kot zbornik. Gustav Pirc je nato v prvih letih kot tajnik in pozneje predsednik Kranjske kmetijske družbe, še posebej s finančnimi namenskimi sredstvi,

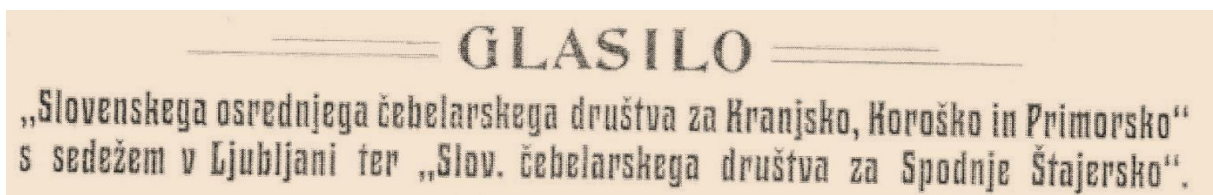
¹⁹ Pomembna je bila odločitev, da so v društvo vključene vse slovenske dežele.

²⁰ Vsi letniki revije Slovenski čebelar in Zbornik (1944) so prosto dostopni na digitalni knjižnici Slovenije v NUK-u.

pomagal društvu in izhajanju revije Slovenski čebelar.

11.4. O USTANOVITVI IN DELU SLOVENSKEGA ČEBELARSKEGA DRUŠTVA ZA SPODNJO ŠTAJERSKO

Strelec (1904) piše, da se je kmalu po ustanovitvi Slovenskega čebelarskega društva pojavila potreba, da se po drugih slovenskih pokrajinah (deželah) ustanove čebelarska društva. Na Štajerskem so ob priliki dobro obiskanega (čebelarji iz vseh delov pokrajine) drugega čebelarskega shoda v Sv. Andražu (28 in 29 junij 1903), ki ga je sklical Jurančič, sprejeli predlog, da se ustanovi slovensko čebelarsko društvo za Spodnje Štajersko. Imenovali so pripravljalni odbor, ki ga je vodil Jožef Zelenik. Odbor je pripravil pravila, ki jih je z odlokom št. 4985 z dne 12. februarja 1904 potrdila pokrajinska oblast. Ustanovni občni zbor je bil 5. aprila 1904 na Ptujju. Med drugim so za društveno glasilo sprejeli revijo Slovenski čebelar, kar je zapisano tudi v njeni naslovnici.

Zapis v naslovnici : 10(1907)1, Slovenski čebelar

Med člani društva so bili tudi štajerski čebelarji, ki so opravili tečaje za čebelarske učitelje na leta 1900 ustanovljeni čebelarski šoli na Dunaju: Tomo Kurbus (1901), Ivan Jurančič (1902) in drugi. Ti usposobljeni čebelarji so bili glavni pospeševalci umnega čebelarstva in uspešno so prirejali slovenske čebelarske tečaje, prvega 6. in 7. oktobra 1902 v Šmarjah pri Jelšah.

Ob desetletnici je društvo priredilo zelo odmevno čebelarsko razstavo v Celju (15-19. september 1912). Na slovesnem zborovanju 15. septembra je o desetletnem delu poročal tajnik Anton Sivka. Poudaril je glavno delo društva, to je širjenje čebelarstva s poučnimi shodi.

12. RAZPRAVA

V predhodnih poglavjih smo spoznali številne formalne in neformalne oblike organiziranosti slovenskih čebelarjev. Kot rdeča nit pa je stalno prisotno izobraževanje in poučevanje. Že Marija Terezija je pri prebiranju knjig o naravi spoznala številne koristi, ki so bile dane čebeli ob ustvarjanju. Prizadevala si je na vse načine uporabiti ta živi primer reda, pridnosti, sloge in skromnosti za skupno korist vseh podložnikov. Bila pa je ob tem prepričana, da je za uspešno in dobičkonosno gojenje čebel potrebna dobra usposobitev. Na Dunaju je ustanovila čebelarško šolo (1769). Za prvega učitelja je 6. aprila 1770 imenovala kranjskega čebelarja Antona Janšo. Šole za usposabljanje čebelarjev so vedno najpomembnejša organizacija. Srečali smo jo tudi na Kranjskem, ko je leta 1781 odprla svoja vrata čebelarška šola Petra Pavla Glavarja na Lanšprežu. Iz Glavarjevega pisma (28. novembra 1781) beneficiatu Tomlju izvemo o njenem delovanju. Koliko je bilo učencev in koliko časa je bila odprta pa ni znano. Ohranjena pa so Glavarjeva Pravila za čebelarško vrtnarsko šolo na Lanšprežu. Napisal je štiri Pravila povezana z ureditvijo državnega učitelja čebelarstva (17 odstavkov), o vajencih (10 odstavkov), načrtom za čebelarško šolo na Lanšprežu (18 odstavkov) in o skrbnikih za skupne čebelnjake (32 odstavkov). Pri tem je potrebno še posebej poudariti, da je potekal pouk v deželnem (slovenskem) jeziku in da je bil učitelj Peter Pavel Glavar. Zapišimo še enkrat, da Pravila za čebelarško šolo po vsebini in v obliki, kot jih je napisal Glavar, do sedaj niso odkrita ne v domačem ali tujem čebelarskem slovstvu, so svetovni unikum. Čebelarške šole, še posebej tiste s pravili, so enkratni primer organizacije in vsebine čebelarskega pouka²¹.

V letih 1874 – 1875 je baron Emil Rothschild predlagal ustanovitev čebelarške šole na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. V Arhivu Slovenije je ohranjen celoten elaborat predloga za čebelarško šolo. Program za čebelarško šolo, ki je predstavljen tudi v tem sestavku, je primeren še za današnji čas. Žal pa ta šola ni zaživela.

Za usposabljanje in izobraževanje čebelarjev so bile pomembne tudi čebelarške knjige in revije v slovenščini. Med knjigami je slovensko čebelarško knjižno ledino oral prevod druge Janševe knjige Popolni nauk o čebelarstvu, ki jo je ob pomoči kaplana Jakoba Vogrina prevedel župnik Janez Goličnik in je bila izdana v Celju leta 1792. Še pred to izdajo je bilo napisanih o kranjskem čebelarstvu več del v nemščini ali latinici, ki pa so bile zaradi nepoznavanja tujega jezika nedostopne za preproste čebelarje ali pa so ostale v rokopisih. Še posebej je treba pri tem omeniti Glavarjevo knjigo Pogovor o čebelnih rojih (1776), ki je prva napisana slovenska čebelarška knjiga. Ostala je v rokopisu vse do leta 1976. To je temeljito dopolnjen prevod Janševe prve knjige Razprava o čebelnih rojih (1771). V 597-em in 598-em odstavku govori o nastavitvi izkušenih čebelarjev za pouk nevednih podložnikov in o ureditvi skupnih čebelnjakov. V 19. stoletju so bile v slovenščini izdane tudi Dajnkovo Čelarstvo (1831) in Jonkejevi knjigi Krajnski Zhbelaarzhik (1836 in 1844).

Zelo pomemben je bil julij leta 1873, ko je bila izdana prva številka slovenske čebelarške revije Slovenska čebela. To je začetek izdajanja čebelarških revij v slovenščini in samo v času od julija 1889, ko je prenehala izhajati revija Slovenski čebelar in sadjerejec, do februarja 1898, ko je pričel izhajati Slovenski čebelar, nismo imeli nobene čebelarške revije v slovenščini. Te revije so bile in so za pouk čebelarjev zelo pomembne. Vsak mesec sproti so si lahko med drugim prebrali navodila za čebelarjenje v določenem mesecu in se tako stalno usposabljali. Pomembno je bilo pogosto spodbujanje dostopa do teh revij, ko so naročnino za revne čebelarje in učitelje razpolovili. Po vsebini so med letniki in

²¹ Še enemu slovenskemu čebelarju je pripadla čast biti učitelj čebelarstva, to je Martin Kuralt, ki je ustanovil čebelarško šolo v Lvovu z uradnim dovoljenjem avstrijskega cesarja Franca I in je delovala dve leti (1806-1807). Poučeval je v poljskem, nemškem, latinskem in francoskem jeziku.

revijami sicer razlike, a vedno so obveščale o novostih v čebelarstvu in čebelarjenju. Pomembno je, da so sedaj vse številke vseh letnikov za vse tri slovenske čebelarske revije digitalizirane in vsem neposredno dostopne na Digitalni knjižnici Slovenije v NUK-u. Izdajanje slovenskih čebelarskih revij je plod dobre organizacije za razvoj čebelarstva.

Peter Pavel Glavar je že v Odgovoru (1768) poudarjal pomen izobraževanja čebelarjev in njihovo organiziranje v vaške čebelarske zadruge. O teh je govoril že v času, ko je čebelaril v Komendi (po letu 1744), še bolj pa, ko je bil po letu 1766 na Lanšprežu. Žal nimamo podatkov, koliko jih je ustanovil. Je pa čebelarstvo spodbujal kot član Kranjske kmetijske družbe tudi z oskrbovanjem s panji, čebelami in denarnimi podporami.

Dunajska oblast je leta 1854 s posebno odredbo spodbujalo čebelarstvo potom šolskih učiteljev na podeželskih šolah. Takrat je Kranjska kmetijska družba zaprosila tedanjo starosto kranjskih čebelarjev Jurija Jonkeja (1777-1764), da je sestavil Instrukcije za poučevanje čebelarstva za učitelje ljudskih šol na kmetih. Kot učbenik je predlagal svojo drugo knjigo Krajnski zhbelaarzhik (1844). Kranjska deželna vlada je 13. septembra 1857 izdala odredbo št. 11144²², kjer so Jonkejeve Instrukcije predpisane na ljudskih šolah po vaseh za pouk čebelarstva. Kako imenitna in široko uradno zastavljena ter predpisana organizacija učenja čebelarstva.

Omenimo še čebelarske sejme, ki so posebnost v organizaciji slovenskega čebelarstva. Za dva, na Igu in v Kranju, je objavljenih več poročil o potekih vsakoletnih sejmov, o ponudbah in kupcijah, malo pa o tem kako in kdo jih je organiziral. Več je znanega o tako imenovanem Češpljevem sejmu na prvi ponedeljek po Malem Šmarnu, kjer se je vsako leto zbralo veliko čebelarjev na pogajanjih o cenah čebelnih pridelkov. To je bila neke vrste borza.

Na koncu razprave še o ustanovljenih čebelarskih osrednjih društvih na Kranjskem. Pri prebiranju literature smo odkrili naslednje:

- Rodinska čebelarska bratovščina – prvo slovensko čebelarsko društvo – (14. april 1781-7. julij 1781).
- Kranjsko društvo za umno čebelarstvo (30. julij 1873-1875).
- Slovensko društvo za umno čebelarstvo (26. januar 1876-1884).
- Čebelarsko in sadjarsko društvo za Kranjsko (20. maj 1883-1889).
- Slovensko čebelarsko društvo za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko (24. januar 1898-2023 ...) – danes poimenovano Čebelarska zveza Slovenije.

Do sedaj je bilo na Kranjskem ustanovljenih pet osrednjih čebelarskih društev in po letu 1873 so vsa izdajala slovenske čebelarske revije. Razen prvega, ki so ga zaradi neupoštevanja uradnih predpisov ukinili po treh mesecih, so vsa ostala imela uradna dovoljenja, potrjene statute in pravila. Kakor je razvidno iz podatkov o ustanovitvi ter ukinitvi so bila vsa, razen zadnjega, kratkega trajanja. Najpogosteje so bili vzroki v osipanju članstva, programi s popusti za čebelarsko opremo, trgovina s čebelami in v pomanjkljivem ter le občasnem financiranju. Pogosto je društvom ostalo le izdajanje čebelarskih revij. Slovensko čebelarsko društvo za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko, ustanovljeno 24. januarja 1898, je po zaslugi tajnika Kranjske kmetijske družbe Gustava Pirca, urednika Slovenskega čebelarja (Frančišek Rojina), Petra Pavlina in drugih čebelarjev, premagalo začetne težave ter se ohranilo do danes kot Čebelarska zveza Slovenije. Delo tega društva smo prikazali le ob ustanovitvi.

²² Kopija odredbe št. 11144 je shranjena v Arhivu republike Slovenije

13. ZAKLJUČKI

Pregled organiziranosti slovenskega (s poudarkom na kranjskem) čebelarstva od osemnajstega stoletja do danes dovoljuje naslednje zaključke:

- a. Čebelarstvo je kmetijska panoga, ki že sama po sebi potrebuje znanje, usposobljenost in medsebojno sodelovanje.
- b. Oblike organiziranosti slovenskega čebelarstva so različne, vse pa z istim namenom širjenja in učenja umnega čebelarjenja.
- c. Pomemben doprinos k organiziranosti predstavljajo čebelarske šole. Slovenski čebelarji so bili učitelji čebelarstva na treh šolah: Anton Janša v Augartnu na Dunaju (1770-1773), Peter Pavel Glavar na Lanšprežu (1781) in Martin Kuralt v Lvovu (1806-1807). Učili so kranjsko čebelarjenje.
- d. Glavar (1781) je napisal štiri Pravila za čebelarsko-vrtnarsko šolo na Lanšprežu, ki so svetovni unikum ter primer enkratne organizacije in vsebine čebelarskega pouka. Učil je v slovenskem jeziku.
- e. Program za čebelarsko šolo, ki ga je napisal Emil Rothschild (1874) je primeren še za današnji čas. Žal šola na gradu Podsmreka pri Višnji gori ni zaživela.
- f. Do sedaj je bilo na Kranjskem ustanovljenih pet osrednjih čebelarskih društev in nekateri jih povezujejo s pojmom organizirano čebelarstvo. Prva je bila Rodinska čebelarska bratovščina (14. april 1781 – 7. julij 1781).
- g. Po letu 1873 so vsa društva izdajala slovenske čebelarske revije (Slovenska čebela (1873-1882), Slovenski čebelar in sadjerejec (1883-1889) ter Slovenski čebelar (1898-2023 ...)). Izhajale so vse do danes, razen v času od julija 1889 do februarja 1898 in vse so digitalizirane ter neposredno dostopne.
- h. Slovensko čebelarsko društvo za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko, ustanovljeno 24. januarja 1898, na pobudo tajnika Kranjske kmetijske družbe Gustava Pirca in čebelarja Petra Pavlina. Ohranilo se je do danes kot Čebelarska zveza Slovenije.
- i. Kranjska deželna vlada je 13. septembra 1857 izdala odredbo, kjer so vključene Instrukcije za poučevanje čebelarstva za učitelje ljudskih šol na kmetih. Spisal jih je takratni starosta kranjskih čebelarjev Jurij Jonke (1777-1864). Uradno predpisana je imenitna in široko uradno zastavljena organizacija učenja čebelarstva.
- j. Na kratko so predstavljene Glavarjev vaške čebelarske zadruge, čebelarski sejmi in češpljev sejem, nekatere slovenske čebelarske knjige in drugo, kar je bilo v uporabljen pri organizacijah slovenskega čebelarstva.

14. VIRI²³ IN ZAHVALA

- Atelšek, Simon. **Čebelarstvo izrazje od 18. do srede 19. stoletja**. Doktorska disertacija. Ljubljana, 2016, 309 strani.
- Bilten Čebelarskega centra Slovenije. Lukovica, Čebelarska zveza Slovenije, 2002, 56 strani.
- Bukovec, Avgust. **Čebelarski sejmi v starih časih**. 28(1925)12, str. 181 - 184. Slovenski čebelar.
- Debevec, Leopold. **O našem prvem čebelarskem društvu**²⁴. Str. 30-39. V: Bukovec Avguštin (ur.). Čebelarski zbornik, Ljubljana, 1944, 104 strani.
- Debevec, Leopold. **Černe Valentin**. 50(1948)10-11, str. 247-248, Slovenski čebelar.
- Debevec, Leopold. S čebelami in čebelarji skozi stoletja. Ljubljana 1967, 36 strani.
- Glavar, Peter Pavel in drugi. **Čebelarska pisna zapuščina Petra Pavla Glavarja**. Brdo pri Lukovici in Novo mesto, 2017, 352 strani.
- Janša, Anton. **Popolni nauk o čebelarstvu**. Po Münzbergovi izdaji prestavil za slovenske čebelarje Frančišek Rojina. Ljubljana, 1906, 139 strani.
- Jurančič, Ivan. **Stališče in dosedanja uspehi »Slovenskega čebelarskega društva za Spodnje Štajersko**. 7(1904)6, str. 97-98, Slovenski čebelar.
- Jurančič, Ivan. **Zgodovinske črtice o spodnještajerskem čebelarstvu**. 25(1922)1-4, str. 13-14, Slovenski čebelar.
- Modest, Golia. **Rodinjska čebelarska bratovščina**. 46(1943)5-6, str. 39-40, Slovenski čebelar.
- Pavlina, Peter. **Spomini**. 100 (1998)12, str. 303 – 304. Slovenski čebelar.
- Porenta, Tita. **Razvoj čebelarstva in društvene organiziranosti čebelarjev Zgornje Gorenjske**. 65(2017)2, str. 159-174), Kronika.
- Rojina, Frančišek. **Dvajset peto leto**. 25(1922)1-4, str. 3-13, Slovenski čebelar.
- Skok, Marjan. **Slovenski čebelarji in slovenska čebelarska organizacija med drugo svetovno vojno in po njej**. 100(1998)12, str. 338-348, Slovensko čebelar.
- Strelec, Ivan. **Slovensko čebelarsko društvo za Spodnje Štajersko**. 7(1904)6, str. 96-97, Slovenski čebelar.
- Šalehar, Andrej, Gregori, Janez, Jaklitsch, Hans in Helena, Kordiš, Suzana. **Georg/Jurij Jonke, črmošnjiški župnik in kranjski čebelar**. Novo mesto, Občice, Brdo pri Lukovici, 2012, 132 strani.
- Šalehar, Andrej. **Pravila Petra Pavla Glavarja za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu iz leta 1781**. Rodica in Novo mesto, 2013, 39 strani.
- Šalehar, Andrej. **Poučevanje čebelarstva na Kranjskem**. Rodica in Novo mesto, 2014, 151 strani.
- Šalehar, Andrej. **Prva slovenska čebelarska knjiga**. Rodica in Novo mesto, 2016, 23 strani.
- Šalehar, Andrej. **Kranjska čebela in čebelarji družine Rothschild**. Ivančna Gorica in Rodica, 2018, 203 strani.
- Šalehar, Andrej. **Anton Janša, prvi učitelj čebelarstva**. Buča. Ljubljana, 2019, 164 strani.
- Šalehar, Andrej. **Prva zlata doba Kranjskega čebelarstva – 1750 – 1820**. Ljubljana, 2020, 231 strani.
- Urednik²⁵. **Dvajset peto leto**. 25(1922) 1-4, Slovenski čebelar
- Zaletel, Pavel. **Zgodovina slovenskega čebelarstva in čebelarske organizacije. Od prvih začetkov do leta 1941**. 100(1998)12, str. 317-337, Slovenski čebelar.
- Zaletel, Pavel. **Prvo slovensko čebelarsko društvo**. Odlomek. 97(1995)11, str. 304-306, št.12, str. 339-342, 98(1996)1, str. 17-19, št.2, str.48-51, Slovenski čebelar.
- Zbor čebelarjev**. 1(1873)6, str. 6, Slovenski tednik.

ZAHVALA

Prijatelju Tonetu Tomcu se zahvaljujem za nekaj pomembnih gradiv, za pregled dela in spodbude.

²³ Viri z okrepljenimi naslovi so neposredno dostopni.

²⁴ Avtor opisuje drugo slovensko čebelarsko društvo ustanovljeno leta 1873.

²⁵ Martin Humek